

Bánó Attila

grafikus, újságíró, író (Deggendorf, Németország, 1945. május 4.)

Pályám eddigi negyvenöt éve alatt (a rendszerváltásig) grafikusként, azután újságíróként és lapszerkesztőként, az utóbbi tíz évben pedig íróként igyekeztem a társadalom hasznos tagjává válni. Idővel megpróbáltam mérleget készíteni, hogy eldönthessem: okos célok érdekében mozgósítottam-e az energiáimat, s vajon értéknek tekinthető-e mindaz, amit létrehoztam? Rá kellett jönnöm, hogy az efféle mérlegkészítés hiábavaló. Saját munkásságunkat és teljesítményeinket ugyanis nem könnyű tárgyilagosan, elfogultság nélkül minősíteni. Amit most megtehetek, az csupán hézagos utalás eddigi tevékenységemre, illetve az utóbbi években írt könyveim mondandójára.

A fővárosban nevelkedtem, egy ötgyermekes családban, igazán szűkös életkörülmények között. Szüleink nem voltak a kommunista rendszer kegyeltjei, ám hihetetlen önfeláldozással dolgoztak értünk, s az általuk teremtett szeretetteljes, harmonikus légkör gyakran elfeledtette velünk a szegénységből adódó kellemetlenségeket. Kisgyermekkoromtól erős érdeklődés élt bennem a rajz, a festés, a mintázás iránt, s ez eddigi életem nagy részében elkísért. 1969 és 1990 között szabadfoglalkozású grafikusként dolgoztam. Eleinte múzeumok megbízásából tárgyi emlékeket, ásatási dokumentációkat rajzoltam, majd ismert kiadók számára illusztrációkat, könyvborítókat készítettem. Ezek mellett plakátok, hanglemezborítók és bélyegek tervezésére is lehetőségem nyílt. 1981 és 88 között önálló kiállításokon mutattam be munkáimat, többek között Budapesten, Kecskeméten, Nyíregyházán, Tiszavasváriban, Kisvárdán, Kőszegen és Sopronban.

1990-ben a Lúdas Matyi munkatársa lettem, s ettől kezdve az írott sajtó jelentett számomra kihívásokat. 1992-ben az Új Magyarország segédszerkesztője, 1992 és 1995 között a Pest Megyei Hírlap főszerkesztő-helyettese, 1995-ben a Reform, 1996-tól 1998-ig a Nyugati Magyarság, 2003-ban a Keresztény Élet, és 2004-ben ismét a Reform külső munkatársa voltam. 1998 és 2002 között felelős szerkesztőként dolgoztam a Kis Újságnál, 2006-tól 2010-ig pedig a Múlt és Jelenél. 1992 és 2007 között a Magyar Újságírók Közösségének elnökségi tagjává, 2004 és 2006 között titkárává, 2006-tól 2007-ig elnökévé választottak. 1999-től 2003-ig a Magyar Televízió tulajdonosi testületének (kuratórium) elnökségi tagja voltam.

Első kötetem, amely négy év publicisztikai válogatását tartalmazta, a Püski Kiadónál jelent meg 1996-ban. Ebben az évben a Gemini Kiadó megjelentette *Régi magyar családok – mai sorsok* című kötetemet, amelyet az Athenaeum Kiadó 2004-ben igényesebb kivitelben, bővített formában ismét kiadott. Az Athenaeum ettől kezdve szinte évente adta ki a magyar történelemmel kap-

csolatos ismeretterjesztő köteteimet, amelyek közül például a négy évvel ezelőtt megjelent *55 meghökkentő eset a magyar történelemből* már a negyedik kiadásban fogy.

Ma már elsősorban a könyvírás foglalkoztat. A könyveimben feldolgozott érdekes és izgalmas történetekkel igyekszem bepillantást nyújtani a letűnt idők emberének életébe, s ezzel felkelteni az olvasók érdeklődését közös múltunk iránt.

Olykor felteszik nekem a kérdést, hogy van-e elegendő közérdekű téma a magyar történelemben, hiszen már annyi mindent feldolgoztak és közreadtak az írók, a történészek. Mivel az úgynevezett marxista történelemfelfogás sok értékes, ma is érvényes kutatási eredményt „felülírt”, illetve háttérbe szorított, bőségesen akad tennivaló. Gyakran szembesülünk azzal, hogy mennyi mindent tudunk másként, mint amit tanulmányaink alapján korábban hitelesnek tartottunk, de azzal is, hogy mennyi minden nem fér bele a történelemoktatásba.

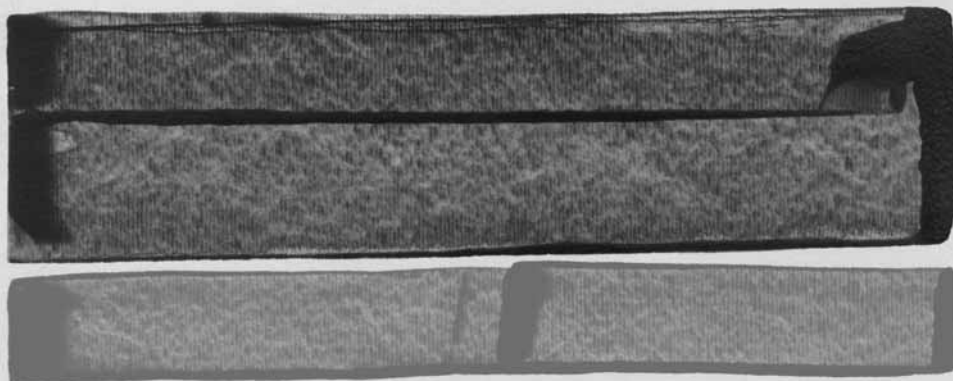
Jómagam végtelenül hálás vagyok a régebbi korok, illetve a jelenkor hanygaszorgalmú krónikásainak, történészeinek, levéltárosainak, akiknek lelkiismeretes, olykor egész életet átfogó, áldozatos munkája nélkül ma nem válogathatnánk a gyakran elfeledett szellemi kincsek között. Szerencsére van mit felmutatni, őrizni és továbbadni, hiszen hatalmas, anyagiakban nem mérhető értékek birtokában vagyunk. A legnagyobb érték persze ez a verejtékkal és vérrrel megtartott haza, amely főként azoknak jelenthet minden másnál nagyobb kincset, akik nemcsak a jelenét ismerik, hanem a múltját, a történelmét is, és akik magukénak érzik az elődök fantasztikus teljesítményeit, küzdelmeit, szerencsés vagy szerencsétlen lépéseit.

A magyar történelem olykor gyönyörűsége és felemelő, máskor rettenetes és lehangoló, de soha nem tanulság nélküli. Tőlünk nyugatra, sajnálatos módon, jórészt olyanok írják és népszerűsítik Európa történelmét, akiknek a látóteréből valamiért hiányzik Magyarország. Ez a körülmény is arra szorít bennünket, hogy a korábbinál nagyobb erőfeszítéseket tegyünk a történelmi ismeretek terjesztése terén. Múltunk bemutatása persze együtt jár a tragikus események, a gyászos időszakok feltárásával is, ám mindent egybevéve büszkék lehetünk a történelmünkre, amely vissza-visszatérő módon mégiscsak a függetlenség és a szabadság iránti vágyunkról és ragaszkodásunkról, valamint a fennmaradás nagyszerű képességének megőrzéséről szól.

Bánó Attila

Maurits Ferenc

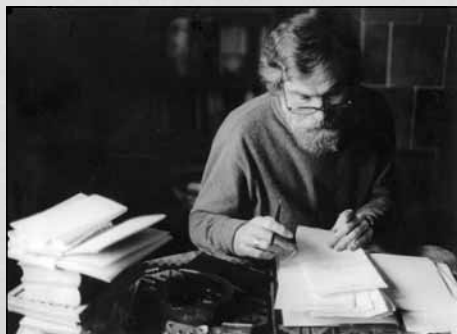
költő, festőművész (Újvidék, Jugoszlávia – ma: Szerbia, 1945. május 4.)

Maurits Ferenc / Telepi versfény

Több mint hat évtized távlatából e kis versfény
még erőteljesebben állt a telepi szurokfekettén.
E kis konyhában tanultam meg: fény nélkül nem lehet.
Fény nélkül, nincs forma, tiszta gondolat, metafora.
Nem lehet lélegezni.
Vagyis: nem lehet élni.

Amiit különben sem lehetett.
Drága Mamánk ritka jókedvében mondta volt:
mi heten, mint a gonoszok.
Hatan voltunk testvérek, tehát heten Mamával.
A negyvenes évektől a hatvanas évekig,
havonta két hetet ehezünk.
Teljesedő fényességben.

Bárdos Jenő

nyelvész, pedagógus (Hódmezővásárhely, 1945. május 5.)

Sok száz oldalon írtam már őszinte és szenvedélyes mondatokat: miért éppen ez lenne más? Hogy kész-e a leltár? Ha belenézek a múltamba, mintha gyermekfejjel, rosszul füstölt üvegen át bámulnám a napfogyatkozást: az élet kútja helyén sötét folt jelenik meg; a körötte font sugárkoszorúból polarizálom az éveket. Amúgy már nem bánt, hogy csak kevesekkel tudok őszintén beszélni, az

el- és megítéltetés fárasztó csapdái nélkül...

Nekem szerencsém volt: őseim genetikája gazdagon felszerelt tehetségekkel – szüleim, tanárim, társaim; ismerősök és idegenek örömeire. Eleinte jól gazdálkodtam gyönyörködtető képességeimmel (versmondás, zene, ének, utánczó és színészi adottságok), nem állítottam egy-egy kiválasztott ember vagy intézmény szolgálatába. Felnőtt fejjel gyakran megszegtem ezt az alapszabályt. Bár húszévesen még érintetlen voltam, a pubertás előtt és után – olvasmányaim szárnyán – bámulatosan sok valós és elképzelhetetlen tájat bejártam. Akkor úgy éreztem, hogy illik hozzám a szőrcsuha a kőgombokkal – de az ember fiatalon rendkívül mélyen és igen pontatlanul gondolkodik. Tehát bölcsészkar (JATE): magyar, orosz és

angol szak. Választott pályám: a tanári hivatás mentett meg 'a romlás virágaitól' – mindennap sok ember előtt léptem színpadra, s a boldogság, amit ez okozott – ha nem is cserébe, de – zárójelbe tette a magánéletet szinte a mai napig. Ezekből a számítógépszerű 01001110 (0 = magánélet, 1 = tanítás) változatokból az derült ki utólag, hogy mára már a zárójelbe tett részek lettek a fontosabbak...

Háborús csecsemőként külföldről hazatérve, a legváltozatosabb és a legközvetlenebb nyelvjárásba csöppentem bele Hódmezővásárhelyen. Gyakran felidézem édesanyám szavait (idegenek között direkt nem váltott kódot): „Ugyé, érdekösen beszélök, kislfiám?” Otthon tanultam meg édesapámtól, hogy szorgalommal kell körülvenni, majd bevenni az elérhetetlennek vélt csúcsoakat: munka által nélkülözhetetlenné válni. A türelmes alázat a hegedülés gyakorlásába rejtve hozta el számomra a klasszikus zenét; a lázadás más hangszereket és a dzsesszt; a játékszenvedély a teniszt, a felszabadultság a táncot. Akkor a (Bethlen Gábor) gimnázium tudós tanárainak elvárása (és jutalma) – az időegység alatt, az elfogadott emberi együttélés normáinak betartásával elért kiemelkedő tanulói teljesítmény: az alaposág és a megbízhatóság volt. Nem lehetek kivételek egyik humán csapatban sem: egy jó tanári kar képes a kompetíció és a kooperáció hamis ellentétét arányosan kezelni a diákságban...

Gyermekkoromban gyakran kóboroltam a tiszai aranyzóke vadvizek mentén, ahol a sás suhogása árnyékot vont a szélbe, ahol az apró földi férgek neszezése elaltatott a kövér fűben, és csak a tompa koppanások ébresztettek, ha néhány méterrel kikerült a zápor. Olykor megroppant egy piciny ág menekülő pockok alatt, és az első

csillagokkal felcsendült a tücsökzene. Mindezt *láttam* – *csukott szemmel* heverve egy rekettyebokor alatt... Vajon hová tűnt az emberi hallásnak ez a végtelen érzékenysége, amely látomásosságában a valódi látással vetekeedett? Hová tűntek a hangjai annak a neoprimitív képnek, amelyen piros fák és kék-fehér bokrok ligetében az égszínkéek csikó megtorpan, mert meghallja a hófehér paradicsommadarak szárnyainak suhogását? Hol vannak a hangjai a whiskey-sárga szavannáknak, amelyeken egy férfi és egy nő lovagol – miközben az Easy Rider motorosaira sötétnarancs kottafejek zuhognak...

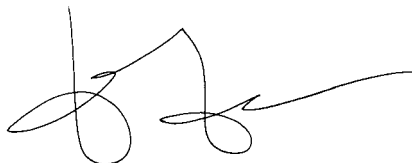
A *tökéletes hang* bálványimádója lettem, a tökéletesen kiejtett nyelveké, a tökéletesen előadott verseké, mert *így hallottam a képeket és így láttam a zenét; így tanítottam nyelveket és kultúrákat: rajongva, eksztázisban, kiolthatatlan vágytól zaklatottan, amely a tökéletes hangok elveszett paradicsomába vonz. Mániáim, amelyeket továbbadtam, elvittek a tanítható és tanulható dolgok végső határáig. Közeli s távoli kegyeltjeim, megtartóim és elveszejtőim, akiket szintén továbbadtam (micsoda eufemizmus!), elvittek a felszabadultság illúziójának végső határáig. Ha mindez most lehullik, s csak vergődni látszik az őszi avaron, akkor igen, fizikailag eljutottam az Értől sok Óceánig, de mégis kínoz valami a kapott talentumból, hogy adós maradok valakinek, valamivel...*

Élők és megboldogultak, kortárs és kihunyt tanárok, eltűnt, majd előkerült tanítványok, elfeledett barátok és ismerős ismeretlenek hada kering tanításaim cédrusfája körül: a sápadt figurák hol vázlatosak, hol elképesztő eredetiségben suhannak tova... Én forogok, vagy ők forognak? (Ptolemaiosz, Kopernikusz, Galilei?) Centripetális pörgésük feledteti velem: vigyázz, ha-

jós, már kint vagy a nyílt tengeren, de navigare necesse est! Drága delfinjeim, segítsetek még egy kicsit, mert most még fluctuat nec mergitur...

Azután megfogyatkozik a napfogyatkozás is, és a Nap megint fényes korongja felszippanítja a vizet a kakaszeiki jódos-sziiksós tóból, s ottmaradok, mezítelen, sókristály-gyöngyösen, jódsárga hal-levél... Felkap a szél és tűzbe vet a Nap.

(Aki mégis kíváncsi, hogy mit is csinált ez az ember 70 évig, az menjen be a doktori.hu honlapra, névre keressen, és a megjelenő oldalról a 'saját honlap' alapján informálódjon.)

Veres András

irodalomtörténész, irodalomszociológus, esztéta (Pestszenterzsébet, 1945. május 10.)

Hetven felé közeledve az ember rákap a számvetésre, föltéve persze, ha irodalomtörténész. A költők például jóval korábban elkezdik kínozni magukat ilyesmivel, azután beleszédülnek, mint József Attila. De az irodalomtörténet, mint közismert, tömérdek olvasásra, tapasztalatra épül, az ismeretszerzés viszont erősen idő-függő. Mire nekiláthatnánk sajnálni és sajnáltatni magunkat, már alig marad idő.

Raadásul szerencsésebbnek gondolom magamat és nemzedékemet sok előttünk és utánunk járónál. Nevelkedésünk nem kötődött sem világegéshez, sem világmegváltáshoz. Mire felfoghattuk volna az éjszakai csengőfrászok korát,

a történelem más fordulatot vett. A számunkra nem igazán átlátható világpolitikai egyensúlyról pedig annyi kiderült, hogy valamelyes biztonságot és önbizalmat megenged. S ettől az arányok mintha emberibb léptékűvé változtak volna. Hittünk abban, hogy tervezhetünk, hogy hatékony érveink lehetnek, hogy amit mások elhibáztak, azt nem kötelező sem folytatnunk, sem megértenünk. A jelszavakat, a nagyképű fontoskodást kineveltük. Egyszóval magabiztos fiatalok lehettünk.

Nemrég az egyik barátommal azon révedeztünk el, hogy a rock és a beat forradalma mintha egyenesen ránk várt volna. A könnyűzene langyos évtizedei után a hirtelen földindulás, méghozzá nem a mi, hanem a felnőtt társadalom lába alatt. Közös nyelv, közös ritmus, közös polgárpukkasztás. S hajszolni kezdtük az egyre szebb, egyre érzékibb hangot, az új és még újabb elektromos kutyüket, amelyek képesek voltak közvetíteni a zenét, a saját zenénket. Én még emlékszem arra, hogy milyen érzelmeket váltott ki belőlünk egy Revox orsós magnónak már a látványa is. Az utánunk jövő generációk viszont szemlátomást nem törődnek ezzel, veszni hagyják a tökéletes hangzást.

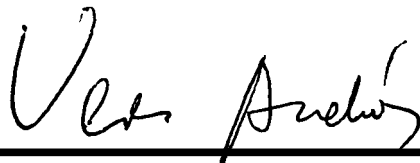
S ha már itt tartunk, gyermekkoromban a mozi volt számomra a legnagyobb csoda. Otthon heti zsebpénzt kaptam, pontosan annyit, amiből beülhettem a

vasárnapi matinéra. Szinte valamennyi film lenyűgöző hatással volt rám, hiszen hogy láthattam, azt kivételes, ünnepi alkalomként éltem meg. (A televízió soha nem tudott hasonló élményt nyújtani, a maga közönséges, olcsó, mindennapos odakínálkozásával.) De ez nem jelenti azt, hogy ne lettek volna különbségek. Az ötvenes évek elejének orosz áradatában igazi ínycsalat volt egy-egy francia film, amely át tudott jutni a vasfüggönyön. Ezeket látva azt hittük, hogy minden francia film zseniális. És később találkozhattunk igazi remekművekkel is az Egyetemi Színpadon vagy a Filmmúzeumban, a francia újhullámmal, Fellini, Antonioni és Wajda alkotásaival. A *Szerelmem*, *Hirosima* úgy odaszegezett a székemhez, hogy alig tudtam szabadulni belőle. El is határoztam, hogy filmrendező leszek, csak aztán másként alakult – nemcsak a közönség, hanem az én szerencsémre is. (A mai înséges időkben bizonyára éhen halnék filmesként.)

Másik nagy szerencsém az volt (vagy harmadik? – ki győzi számon tartani), hogy szüleim jóvoltából sűrűn fordultam elő az Operaházban és az Erkel Színházban, láthattam az ötvenes évek második felének, a hatvanas évek elejének teljes repertoárját. A hozzáértők szerint a magyar operajátszás egyik fénykora volt, amikor tobzódtunk a jobbnál jobb tenorokban, és a *Don Giovanni*ban Svéd Sándor énekelt kettőst Székely Mihállyal. Más barátaimon vettem észre, akik ugyancsak az operán nőttek fel, hogy sajátos életszemlélettel jár ez: erősebbek a gesztusok, élesebbek a kontrasztok, súlytalanabbak a tragédiák.

Pályám alakulása is szerencsésnek mondható. 1963-ban, amikor felvételiztem a budapesti bölcsészkarra, eltörölték a szülők foglalkozása szerinti megkülönböztetést, így hát jóval erősebb mezőny jutott be az egyetemre. Kitűnő tanáraink voltak, a filozófus Márkus Györgytől a közgazdász Földes Lászlón át az irodalomtörténész Török Endréig és Németh G. Béláig. 1968 őszén pedig, amikor az Irodalomtudományi Intézetbe kerültem, Németh G. Béla líraelemző szemináriumot indított az intézetben volt egyetemi tanítványai számára. Ennek az együttműködésnek lett eredménye *Az el nem ért bizonyosság* című tanulmánykötet, amely Arany János nagykőrösi líráját elemzi, és amely nagy port vert fel az akkori irodalmi körökben. Amikor később társaságunk gimnáziumi tankönyvek írására adta fejét, és sok egyéb mellett nemzedéki elfogultsággal vádoltak minket, 1982-ben az Írószövetség József Attila Körének szervezésében megrendezett vitán teljes joggal válaszolhattam azt, hogy ha egyáltalán létezik ilyesmi, arról kizárólag a tudománypolitika véletlene tehet. Tény, hogy mi csoportkötelékben tehattuk meg első lépéseinket a szakmai pályán, míg az előttünk és utánunk induló nemzedék nem kapott ilyen lehetőséget.

De félbehagyom a szerencsés véletlenek sorolását, mert még dicsekvésnek tűnhetne. Csak arra utalnék befejezésképpen, hogy a nyolcvanas évek végén én is őszintén hittem a politikai rendszerváltásban, és nem vagyok elragadtatva attól, hogy mostanság ennek visszavétele folyik, a gazdasági, a művészeti és a tudományos élet erőszakos újraállamosítása. Ám biztos vagyok benne – szerencsesorozatomban mindenképpen feljogosít erre –, hogy ez is múló epizódnak fog bizonyulni a még előttem (és előttünk) álló évtizedekben.

Bérczes Mária

balettművész, balettmester (Budapest, 1945. május 11.)

Álmodozó, mozgékony, vékony termetű kislánként sokszor belegendoltam, milyen csodálatos lenne, ha színpadon táncolhatnék, mint a balettrészt. Ez a gondolat csak egyre erősödött bennem. Tizenegy évesen Édesanyám elvitt az Állami Balettintézetbe felvételizni, több szűrővizsga után közölték, hogy – több ezer jelentkező közül – felvételt nyertem. Kitérult előttem a világ, kimondhatatlan örömet éreztem, és óriási lehetőséget. Szeptemberben elkezdtem az I. évfolya-

A *Spartacus*ból

mot, nagy szorgalommal. Szinte az egész napom a balettről szólt: gyakorlat, iskola és este előadás. Nem vágytam többre. Voltak nehéz időszakok: II. évfolyamos növendékként éppen a *Trubadúr*ban szerepeltem az Erkel Színházban, mikor a II. felvonás közepén hatalmas zaj, kiabálás hallatszott az utcáról. A forradalom hangjai voltak. Meg-

szakadt az előadás, rohantunk haza. Másnap nem mehettem be az intézetbe.

A további évek sok örömet hoztak számomra, kiváló mestereim voltak: Hidas Hedvig, Bartos Irén, Merényi Zsuzsa és a IX. évfolyamban O. V. Lepesinszkaja.

1964-ben kézhez kaptam balettművészi diplomámat, a Magyar Állami Operaház szerződtetett, minden álmom teljesült. A balettekbe és az operabetétekbe hamar bekerültem, csodálatos kar- és szólószerepeket táncoltam, melyek közül a legkedvesebbek számomra: *Diótörő* – spanyol tánc, *Hattyúk tava* – spanyol és menyasszony, *Spartacus* – táncosnő, *Faust* – nubiai, *Tűzmadár* – partizán, *Carmen*, *Hovanscsina*, *Vérnász* – szóló lány.

A balettművészet kimagaslóan szerencsés és csodálatos korszaka volt ez, ekkor alkotta remekműveit Seregi László, akinek minden darabjában táncoltam. Évente többször nyílt lehetőségünk vendégszerepelni Euró-

A *Rómeó és Júlia* című balettből

pa számos operaházában, Mexikóban és a Távol-Keleten egyaránt.

A balettművészi pálya nem túl hosszú, az ember teste jelzi, ha lassan abba kell hagyni. Én 27 éven át dolgoztam aktívan, az utolsó 7 évben már tanítottam is mellette. 1984-ben szereztem meg balettpedagógusi diplomámat az akkor már Táncművészeti Főiskola rangot kapott intézményben. 1990 óta már csak az oktatással foglalkozom, klasszikus balettet és repertoire-t tanítok (korábban történelmi társas táncot is), 2008 óta vagyok egyetemi docens.

Természetesen az életem úgy teljes, ha megadatik, hogy édesanya lehessen. 1983-ban megszületett kislányom, Tünde. Még sokszor láthatott a színpadon, ez különösen nagy öröm volt számomra. Férjem mindig melletttem állt, sok erőt adott a munkámhoz,

mindig mindenben számíthattam rá, ez így van a mai napig.

Kitüntetésem:

Miniszteri Dicséret (Művelődésügyi Minisztérium), 1990

Lőrinc György-díj, 1997

A Magyar Felsőoktatásért emléklappal, 2001

Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt, 2002

Harangozó-díj, 2007

Idén, 2014. szeptember 1-jén a Magyar Táncművészeti Főiskola évnyitó ünnepségén átvehettem az aranydiplomámat. Mindig nagy örömmel tölt el, ha visszatekintek e gyönyörű művészi pályámra.

Béres Kálmán

Fericsán Kálmán

pedagógus, helytörténész, kutató (Újpest, 1945. május 13.)

A demográfia adatai szerint (KSH.hu) 2014-ben mintegy 96 311 fő hetvenéves polgár tevékenykedik hazánkban, Magyarországon. Megtisztelő számomra a Napút felkérése, ami azt is jelzi, hogy felfigyeltek a kutatásaimra, az írásaimra. Amikor a posztgraduális képzésben a Janus Pannonius Tudományegyetemen (ma: Pécsi Tudományegyetem) a pedagógia szakot elvégeztem, akkor éreztem először, hogy még sok mindent ki kell kutatni, meg kell írni, ami a pedagógia- és a neveléstörténetben fontos lehet vagy új ismeretnek tekintendő. A nyugdíjazásom közeledtével már néhány alapvető újdonságnak számítók munkát elvégeztem és megjelentettem. Így az életem két, látszólag külön szakaszra bomlott, az iskolai munkára és a neveléssel, neveléstörténettel foglalkozó pedagógiai tevékenységre.

Az én fő tevékenységi területem negyven tanéven át nem volt egyéb, mint a tanítás, és ebben a folyamatban az oktatáson keresztül megvalósuló nevelési

eredmények lehetőségének kialakítása és elérése. A gyermekek között töltött csodás negyven évet itt csak megemlíthetem.

Amikor a magántörténelmemről akarok írni egy vallomást, akkor több egyéb tényezőt is figyelembe kell vennem. A családom utóbbi négy generációja Újpesten élt. A dédapám Erdélyből, a saját erdejéből szállította a faanyagot a helybeli kisszámú asztalosnak Újpestre. Ahogy növekedett a négy fia, egymás után segítették az apjuk boldogulását, abban a reményben, hogy a privát életük alapját is megvetik ezzel a tevékenységükkel. A dédmama halála után itt maradtak Újpesten, ahol kiváló faipari képzés volt már abban az időben is. Ezzel a cselekedetükkel egy asztalosdinasztiát alapítottak, és sok munkával, nagy megbecsülésben részesültek, kiemelkedő életszínvonalat biztosítottak utódaik számára. A következő generáció szorgalmasan dolgozott tovább, emelte a magyar faipar színvonalát, és természetesen a saját vagyoniukat is növelték. Mindig volt egy-egy olyan személy a családban, aki a különböző tulajdonú családi műhelyek tevékenységét összefogta, és irányította a közös munkát. Ebből következően az egyes műhelyek specializálódtak, és a bútorgyártás valamennyi akkori ágát művelték. Ezek a családi vezetők részt vettek a helybeli előljárárság különböző testületeinek munkájában. Érdekes módon egyszer sem apáról fiúra szállt ez a feladat, hanem mindig a következő generáció legjobbjára. Ekkor az édesapám látta el ezt a kivételes helyzetet a családban és az újpesti testületekben. Virilista volt, azaz a 100 legtöbb adót fizető egyike Újpesten. Az egész család várta a háború végét és a nagy gazdasági fellendülést. A születésemnél fogva lehettem volna az egyik cég vezetője, vagy készülhettem volna valamelyik külföldi egyetemre, ahol az apám nagyvonalúan – a képességeimtől és a szorgalmamtól függetlenül – kifizette volna a tandíjat. Ekkor jött az államosítás, amely romba döntötte a család addigi eredményeit. Az államosítást a saját szememmel láttam mint óvodás. Az összes többi ismeretet a családunkról és az újpesti iskolákról a családi irattárból és Budapest Főváros Levéltárából gyűjtöttem össze a rendszerváltás után.

A közelgő 70. születésnapom évében készült vallomásom egyszerűen folytatódik. Az édesanyám a történetek után sokszor hangoztatta, hogy csak tanulni kell, mert azt a fejből elvenni nem lehet, minden más mozdíthatót viszont lehet államosítani. Ehhez képest nem törekedtem semmi számszerű eredményre a Könyves Kálmán Gimnáziumban, viszont minden egyéb kulturális kérdéssel alaposan megismertettek. Az intézményben kiváló volt a hangulat, nagyszerű a tanulók társasága, és kiemelkedő, felkészült, nagy tudású, emberi tartásban egyedülálló volt a tantestület. Csak a „100 éves Könyves” évfordulónál derült ki, hogy 12 tanár volt börtönben, akik korábban valamelyik minisztériumban dolgoztak, egyetemen, főiskolán tanítottak. Internálás, börtön, örökös eltiltás a pedagógiai pályától és egyéb megaláztatások után, a politikai „lazítás” jegyében, állást kaptak egy külvárosi gimnáziumban. Lehetett dolgozni, és ők tették a dolgukat. Soha egy szóval sem szidták a rendszert, csak tanítottak. Amikor erre rájöttünk, több mint 30 könyv jelent meg az öregdiákok irányításával. Ezek között voltak a tanáraink munkái, és megírtuk a saját emlékeinket is, valamint a tanáraink által képzett kiemelkedő tanulók életét és eredményeit. Az „N. J. Pro Homine” Alapítvány irányításával így tisztelegtünk egykori tanáraink emléke és nagysága előtt. A sok nagyszerű pedagógust itt felsorolni sem lehet. Két taná-

romat ki kell név szerint is emelni. Ők ketten: Kalavszky István és Verbényi József. Az elsőnek köszönhetem a magyar nyelv és irodalom tantárgyon keresztül átélt és rögzült szokásaimat, az olvasás szeretetét, a könyvtáram létezését, a kulturális élet iránti érzékenységemet és a jegyzeteim folyamatos készítését, az írásaim eddigi és a későbbi remélhetően folyamatos megjelenését.

Verbényi József pedig a példaképem lett. 91 éves, és még mindig tanulok tőle. A kiváló pedagógus megismertetett a kosárlabdával, és ezt az életpályát választottam. Annyira tanár akartam lenni, hogy a sportban, a kosárlabdában való előrelépés lehetőségét is kihagytam. A Pécsi Tanárképző Főiskola hallgatójaként már keményen tanultam is, mert kénytelen voltam. Kiváló szakmai felkészítést kaptam, akár a testnevelés tárgyait, akár a biológia tárgyait vesszük sorra. Két tárgyból voltam évfolyamelső (biokémia és növényélettan). Néhány évig tartottam a 200 méteres gátfutás helybeli főiskolai csúcsát. 1970 óta nincs az NB II-ben szereplő kosárlabdacsapata az egykori főiskolának vagy a közben megszerveződött, több fakultásból álló Pécsi Egyetemnek. Három és fél évig voltam a főiskola sportfelelőse.

Ekkor kezdődött meg a negyven tanév. A legfontosabb tantárgy, vagyis a testnevelés lényegét így foglalhatom össze: a tanulók formálható személyisége és a családi körülményeik meghatározó tényezőik. A jó kondíció, a sportokban való jártasság, a fejleszthető ügyesség és a kiváló fizikai képességek természetesen alapvetőek, és az egész élet során önbizalmat, felhasználható testi-lelki tulajdonságokat adnak és sugároznak.

Mintegy 20 éve – a rendszerváltás kezdetén – elővettem a korábbi jegyzeteimet, kiegészítettem és kibővítettem őket, majd új könyvészeti és levéltári munkát és kutatásokat végeztem. Ezek alapján jelentek meg a cikkeim, tanulmányaim és a könyveim. Így szerző, társszerző, szerkesztő és társszerkesztő lettem, lehettem különböző művekben. A faipari oktatás kibontakozása, az újpesti iskolák története, a sporttörténet kérdései, a nevelés kezdetei, az ókori olimpia kibontakozása, valamint a tornatanító és a testnevelő tanárok képzésének fejlődése témák serkentenek új és új munkák és további kutatások elvégzésére. Néha úgy érzem, mintha a hályogkovács bátorságával dolgoznék. Először csak a barátaim, kollégáim és lektoraim, majd mások is – a segítségadás mellett – mindig pozitív visszajelzéseket nyújtottak, ami természetesen újabb nekirugaszkodást jelentett, újabb levéltári és könyvészeti munkát indított, és önbizalmat is adott. Végül is erre készültem és készítettek fel a levelező tanulmányaim alatt, és ez volt az egész életem. Remélem, hogy a műveimben található néhány iskolatörténeti, neveléstörténeti adat segíti az aktív tanártársaim működését. A művelődés- és kultúrtörténet az egyik alapja a pedagógiai tevékenységnek, ezért úgy döntöttem, hogy továbbra is, 70 év után is folytatom a munkát.

Ferenc Kék

Romhányi Török Gábor

irodalmár, műfordító (Szombathely, 1945. május 16.)

„Az életem történelem, politika, földrajz. Vallás és metafizika. Zene és nyelv.”

(Paula Gunn Allen)

Bár e rövid írásban inkább irodalomról, esetleg filozófiáról lesz szó.

Romok. Gyerekkoromra visszatekintve romokat látok. Romok a gyermekkor állandó díszleteként. Az 1945. márciusi bombázás alaposan helyben hagyta a várost. Én akkor hét hónapos voltam. Az anyaméhben. A romok eltaikarításával nem siettek, még az ötvenes években is akadt bőven. Különösen sok volt a beépítetlen, romos telek. Hoztuk a fűzős focit (szelepes akkor még nem létezett), és kezdődött a kiskapuzás.

Kapcsolatom a világirodalommal 1962 júniusában kezdődött: ekkor jelent meg a Nagyvilágban Samuel Beckett *Az utolsó tekercs* c. egyfelvonásosa. Akkoriban már sokat olvastam Flaubert-t, később Faulkner-t, de sohasem tapasztaltam, hogy valaki ilyen rövid szövegben, ilyen rövid idő alatt, ekkora dramaturgiai szakértelemmel, ennyi esztétikai információt tudott volna közölni. Ez az egyetlen irodalmi mű, amelyhez fűződő viszonyom, rajongá-

som fél évszázad alatt szemernyit sem változott. Ma is olvasom a kitűnő magyar fordításban, de angolul, franciául és németül szintén. Mindig sokat olvastam, de az idegen nyelvekhez mégsem az irodalom vezetett. Hanem az anyanyelvi kiszolgáltatottság. A hatvanas évek közepén a kádári puha diktatúra minden médiumában valósággal dühöngött az általános hazudozás. A politika nyelvén szólva a gumibot átadta a kezdeményezést a háttérhatalmi manipulációknak. Magyar anyanyelvünkre kényszerűségből szorítkozva azt sem tudtuk, hol vagyunk, a tisztességes ember már-már epeömlést kapott az undortól. Ebből az időből származik a bennem egy életre gyökeret vert beteges idegenkedés mindenféle párttól, tömegszervezettől, intézményességtől, mindennemű nagyszájú, sztahanovista KISZ-titkártól, párttitkártól, és szinte mániákusan gyanakodtam minden magyar nyelvű nyomtatott anyagra. Valami kivezető ösvény kellett, mondjuk idegen nyelv, a kiszolgáltatottság nyomasztó élményét némiképp csillapítandó. Ez volt a német. Az osztrák tv adásait jól tudtuk fogni Szombathelyen, meg működött a közvetlen kapcsolat az NDK-s lányokkal. Őket el sem lehetett kerülni. Németnyelv-tanárnóm rövid úton eltanácsolt: „Magának nem nyelvóra kell. Fogjon egy szótárt meg nyelvtankönyvet, és preparálja kedvenc szövegeit.” Igaza volt, annál is inkább, mert akkor már angolul is tanultam. Mi tagadás, elsősorban Beckett miatt. 1970 – az utolsó betűig kiszótárastam Beckett *Malone dies* c. regényét; piros, zöld, kék tintákkal annyira összefirkáltam, hogy az eredeti nyomtatott szöveg alig olvasható.

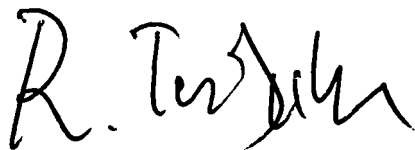
A kötet ma is megvan, az irodalmi elhivatottság hiteles dokumentumaként. Akkoriban világosodott meg előttem, hogy – szerényen szólva – nem lehet más dolgom, csak az irodalom. Fülep Lajosnak köszönhetően Nietzschével már a hatvanas évek vége felé megismerkedtem, előbb csak magyarul, ám fokozatosan németül is. A hetvenes évek eleje tájt azonban franciául kezdtem tanulni. Mindjárt éreztem, hogy ez bizonyos mértékig végállomásnak minősülhet. Ez a terület olyan gazdag, hogy az irodalmat, filozófiát kedvelő ember egész életét eltöltheti itt. Például Alain Robbe-Grillet számos regényét feldolgoztam, preparáltam, és rengeteget tanultam e szövegeken. De – és ez különös – egyet sem fordítottam le. Rossz lelkiismerettel gondolok erre, mint aki árulást követett el, és mindmáig úgy érzem, tartozom e szerzőnek. A hetvenes években kezdtem olvasni (és fordítani) Michel Foucault művét. Szerintem (de nem csupán szerintem) ő a XX. század egyik legnagyobb hatású filozófusa; művének utóélete beláthatatlan. A nietzschei hagyomány folytatója. Megkockáztatom, hogy e két filozófus ismerete nélkül lehetetlen megérteni modern életünket. Szóval ebben az időben már intenzíven olvastam mindhárom „szerzőmet” (Nietzsche, Foucault és Beckett). Akkor már leveleztem Samuel Beckett-tel, és megkezdtem francia és angol trilógiája (*Molloy – Malone meghal – A megnevezhetetlen*) módszeres feldolgozását a valamikori műfordítás és kiadás hátsó szándékával és reményében. Beckett mindig válaszolt leveleimre, és kérésemre elküldte könyveinek dedikált példányait is. 1982-ben, első párizsi utam alkalmával, sikerült telefonon beszélnem vele: ekkor hatalmazott fel trilógiája magyar műfordítására. A kötet 1987-ben jelent meg, a Magvetőnél

(egyébiránt a könyv másodszer is megjelent, 2006-ben, a Samuel Beckett-centenáriumra). Az esemény valóságos áttörést jelentett pályám (ha ugyan annak nevezhető) tekintetében. Ekkor valósíthattam meg régi vágyamat, hogy „szabadúszó” legyek. Ezenkívül Beckett, aki nemcsak élő klasszikus volt, hanem figyelmes pártfogó is, jelezte, hogy támogatna. Kértem, segítsen kijutni a dél-angliai egyetemre, ahol a Samuel Beckett Archívumot létesítették. Abban találhatóak életének és művének dokumentumai, sőt kiadatlan könyveinek kéziratai. 1988 végén két és fél hónapot tölthettem a readingi archívumban Samuel Beckett jóindulatából. Ott olvastam és jegyzeteltem ki – egyebek között, ám ez a legfontosabb – a *Dream of Fair to Middling Women* c. (1932) posztumusz Beckett-regény kéziratát, amelynek magyar fordítása 2001-ben jelent meg, *Meglehetősen jó nőkről álmodom* címmel. Ezen kívül ott helyben lefordítottam Beckett egyik mindmáig kiadatlan egyfelvonásosát, amelyet a szakma a *Játszma vége* ósváltozatának tart. Említem még az értékes, mindmáig eleven személyes kapcsolatokat, amelyeket a Readingi Egyetemen létesítettem a „beckettológusok” körében. Mindig nagyon sok segítséget kaptam a franciáktól: 1995 és 2008 között négyszer kaptam ösztöndíjas kiutazásos támogatást, a legemlékezetesebb az 1995-ben az arles-i (Van Gogh) Műfordító Központban töltött két hónap. Ott kezdtem el Michel Foucault *A szavak és a dolgok* c. művének fordítását, amelyet a szakvélemény a XX. század egyik filozófiai fő- és alapművének ítélt. E munka 2000-ben jelent meg. De minden másban is sokat segítettek a franciák: kiadói javaslataimat támogatták, könyveket rendeltek részemre, államilag kitüntettek stb. Ami a sze-

mélyes kapcsolatot illeti, összehoztak Michel Deguy professzorral, a világhírű költővel, akinek két művét is tolmácsolhattam anyanyelvemen; ezek megalkotásában Deguy maga is segített, szövegeinek értelmezésével. Ugyanezt kell elmondanom a németekről: 1993 és 2004 között hat Nietzsche-mű magyar kiadását támogatták műfordításomban a német külügyi kulturális szervek nagyvonalú bőkezűséggel – e segítség nélkül e döntő fontosságú filozófus széles körű ismertetése mindenestre késett volna. A kétezres évek végén pedig alkalmam nyílt leróni hátlamat egyik legrégebbi Mesteremnek, Gustave Flaubert-nek két posztumusz műve fordításával: a 1845-ben befejezett első *Érzelmek iskolája (Két barát)* című regényt és a *November* című terjedelmes elbeszélést. Rövidre fogom. Még valakiről okvetlenül írnom kell: a viszonylag fiatal, 1959-ben született Michel Onfray már most kétségkívül az esszé- és a filozófiatörténet-írás élő klasszikusa: életműve már eddig több

mint hatvan műből áll, és minden esetben a témakezelés eredetisége és magasrendű retorikai készség, írásképeség jellemzi. Onfray klasszika-filológus és antikfilozófia-történész. Eddig csupán két művének magyar fordításával sikerült megajándékoznom a magyar olvasókat, és minden további kilátás bizonytalan e tekintetben, itt nem részletezendő okokból. Nietzsche-szakértelme és művének szenvedélyes szeretete vonta magára figyelmemet, amelyekből új, autentikus világot épített.

1972 óta élek Budapesten. Akkor megkérdezték, tudom-e, miért költöztem a fővárosba. Némi zavarban azt válaszoltam, a nagy könyvtárak és a könyvek bő választéka miatt. Ha ma, majdnem fél évszázad múltán, föltennék ezt a kérdést, ugyanezt válaszolnám. Jó döntésnek bizonyult.

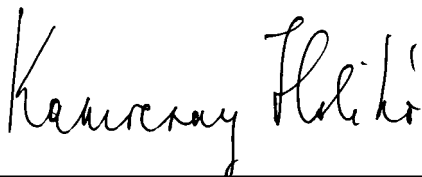

Kamocsay Ildikó

író, műfordító (1945. május 19.)

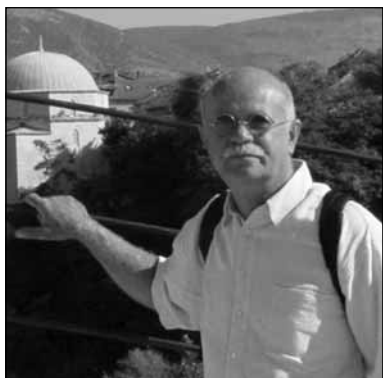

Gondolkodtam, de sajnos tényleg nem tudok semmilyen „életvallomással” előállni. 1983-ban, majd '85-ben megjelent egy-egy regényem a Szépirodalminál, ahol – úgy tűnt akkor – szerettek és szép jövőt jósoltak nekem. Azután összevesztem az első könyvem szerkesztőjével, aki totálisan kinyírt a pályáról, és akik korábban biztattak, nem álltak ki értem. Nagyregények, kisregények, színdarabok vannak a fiókomban, kiadatlanul. Ez az én „magántörténelmem”.

Aknai Tamás

művészettörténész (Budapest, 1945. május 20.)

Igaz lehet, hogy a keresőprogramokban fellelhető sűrű leképződéseimben és/vagy lelepleződéseimben még nem a mostani Tamás „bácsi”, hanem egy ennél élénkebbnek is elképzelhető lény tűnik fel. Visszatekintés, összegzés? Csak élni akartam, más vágyam nem volt, és a folyamat tart még, hisz leírhatom ezeket a sorokat is. Az „élet” önmagában, minden szélsőségével együtt gyönyörködtetett, és a szeretetben elkötelezett szemlélőjeként néha azt is merészelem feltételezni, hogy egy-egy titka fel is tárult már előttem. Félelemmel vegyes csodálatot ébresztett a

felismerés: a világ megformáltsága egyetemes érvényű. Metafizikai értelemben és a profán tapasztalatszerzés adatai alapján is. Hetvenöt sorban számomra azonban egyetlen szükös közvetítési kísérlet fér csupán el. Neveket jegyzek ide. Akik által lettem, formálódtam magam is: Nádasi Irén és Aknai Béla, és akik Nádasi József, Schanák Irén, Ámon Ferenc által lettek. A testvéreim: Miklós, András, Gábor. Akik általam lettek: Katalin, Péter, Luca. Majd az ő gyerekeik, az unokáim: Vilmos, Márton, Balázs. És sorban: akik az én megformálódásomnak részesei voltak. Mindmáig a feleségem, Timkó Luca. 1951-ben Eisenberger Kálmán tanító bácsi a Rottenbiller utcában, 1957-ben Dinnyés Illés igazgató bácsi Alsószentivánon, 1960-ban Kalácska László, történelemtanárom Sárboárdon és 1963-ban Zsámboki László, irodalomtanárom Kunszentmiklóson. Gyerekkori barátaim: Nagy Vili, Tóbel Miska, Szilágyi Péter, Nádler Gábor, Szagari Pista, Guthy Panni, Balogh Magda. Az egyetemi évfolyamról 1963–68 között Nagy András, Belitschka-Scholtz Hedvig, Mravik Laci, Beke Laci, Gulyás Gyula, Csenkey Éva, Jóry Judit, Varga Zsuzsa, Ludányi Gabi, Tóth Antal, Eisler János, Pusztay Laci, Bánszky Pali. Aztán Györffy Miklós és Nyakas Szilárd, a filozófushallgatók. Később Pécselt Csizmadia Sándor és Koloszar László. A Cinema 64 amatőrfilm-stúdió. Zádor Anna (Mama), Dercsényi Dezső, Aradi Nóra, Marosi Ernő, Kardos László, professzorok. Dunapatajról – ahol könyvtáros voltam – Vincze Karcsi tanácselnök, Schaád Jóska magyartanár, Bonifert Domokos matematikatanár, Pastyik István, történelemtanár-muzeológus kollégám, Gödri Ernő orvos és Tekla, a felesége. Aztán a pécsi múzeum Romváry Ferencsel, Hárs Évával, Besenyei Vendelnével, Piliván Pannikával. Bándy Gábor és Kiss Attila, régészek, Zentai János bácsi és Tünde a néprajzi osztályról, Andrásfalvy Bertalan, Tüskés Tibor, Csorba Győző. Első kiállítás-rendezéseim a hetvenes évek elején: Szervátiusz Jenő, Barcsay Jenő, Bálint Endre barátsága. A Pécsi Műhely, amelynek tagja lehettem magam is: Lantos Ferenc, Ficzek Ferenc, Kismányoky Károly, Szijártó Kálmán, Halász Károly, Pinczehelyi Sándor. Jó kaland Gellért Brúnónál a Növekvő Város lakójává válni. Parti Nagy Lajos, Dücső Csilla, akik a tanítványaim voltak és az anyósoméknál laktak albérletben. És jó tanítványok

sokasága még. Dobány Sándor keramikus. Kígyós Sándor Pécsváradról. A pécsi építészek: Csete György, Gettó Jóska, Kiss Tibor, Erdélyi Zoltán, Dévényi Sándor, Szabópál Bálint. Pauer Gyula és Csiky Tibor, Keserü Ilona és Bencsik István szakmai-baráti közelsége. Könyvek, cikkek, kiállítások sokasága rejtőzik a nevek között. Tanulmányok, konferenciák. Hans Maria Wingler és Otto Hahn, Nyugat-Berlinben. Harald Fröhlich az Attilastrasse 147.-ben. Nicolas Schöffner Párizsban, Bernard Ceysson Saint-Étienne-ben, Victor Vasarely Annet-sur-Marne-ban. Könyvek, múzeumi gyűjtemények teremtődtek meg a segítségükkel. Varga Péter, akivel a múzeum kiállításrendező csoportjában évekig dolgoztunk együtt. Czibulka János bácsi Hartáról, Prekesztics Feri, autószerelőm és Edit, evezős barátaink, Roby D, a fia. Berky Tamás ügyvéd, akivel Szigetújfaluban egy kihelyezett bírósági tárgyaláson bebizonyítottuk, hogy a víz nem vezeti a hangot. Enzo Cacciola Genovában, Luitpold Domberger Stuttgartban, Jan Jonkers és Andries Broenis Amszterdamban. Noszlopi György Birminghamben az ő híres ipari formatervezési intézetében. Takács Gyula Baranya megyei helyettes tanácselnök, aki nélkül aligha jött volna létre a Csontváry Múzeum. Gerlóczy Gedeon, aki második egyetememet jelentette, és akinek jóvoltából magam is cipelhettem a képeket az akkori egytermes kiállításba. Nyomozhattam a Zrínyi-kép után. Havas Lujza, Pernecky Géza és Pataky Dénes, műtörténészek. Kristó Gyula, szegedi egyetemi főnököm, Raffay Ernő kollégám, Ormos Mária, Polányi Imre, történészek, akikkel már a pécsi egyetemen dolgoztam. Lénárd László rektor, aki mellett dékán lehettem, Körösi László, aki a könyveimet rendezte sajtó alá, Harnóczy Örs, akivel a páratlannak tetsző Echo című kulturális periodikát szerkesztettük egy évtizeden át. A Focus csoport minden tagja: az említett Harnóczy, Cseri László, Marsalkó Péter, Borbély Tamás, Kálmáncsi Pap Ferenc, Lajos László, a Mecseki Fotóklubból Tillai Ernő, Varga Gyula. Trabantos utazás Skóciába: Gubán Pali, Varga Levente. Londonban a feledhetetlen Határ Győző. Lille-ben Bagó Imre, aki csókoltatta feleségem sztrapacskáját, Jurcsik (Vanek) István erdész, akivel Pico della Mirandola-ról jól lehetett beszélgetni. Rákászni és gombát szedni is. Gyuris Sarolta, akivel 94 éves koráig eltartási szerződésben éltünk együtt egy kis tanácsi lakásért, amelyben egyébként máig lakunk. Csorba Simon László festő, őszmedikus, ultramaratoni futó, terapeuta. Könyvet csináltunk vele is, dolgozunk a művészetterápiában. Franica és Luko Zelen Trstenóban, az arborétum mellett. A hubertlaki művésztelep Szabó Laci-val, Huber Andrással, Kolozs Barnabással. Bertalan Sándor, akinek aztán még köztéri szobrát is avattam. Komor István a Villányi művésztelepen és a Zsolnay Negyedben. Ott lenni Schrammel Imre és Rétfalvi Sándor iskolateremtő kezdeményezéseiben, Vidovszky Lászlóval közös kurzus 2004 körül. Doktoriskolai mesterarcok: Radák Eszter, Lenkey Tóth Péter, Menasági Péter, Appelshoffer Péter, Szigeti Tamás, Nyáry Zsolt, Farkas Imre, Nemes Zsuzsa, Gyórfy László, Drahos Béla fuvolás, aki nálam doktorált. Mátis Rita festő, akivel egy héten egyszer évekig utaztam Kaposvárra. Leitner Sándor baráti segítsége ugyanitt. Fusz György, akinek *Őszike* című szekszárdi szobrát az ezredforduló egyik legszebb szoborművének vélem. Most jelent meg a könyvem róla, a *Polyphemos Bajkonurban*. A pécsi Rotary Club tagsága. Nemes Csaba, a triatlonnal. A cloverdale-i Lutonszky Olga és a *Gloria Victis Hungariae* szobor a San Francisco megyei tanács udvarában. Anthony de Furio, Patricia Parker Boerner barátsága

Indianában. A szászhermányi Görkői (Görk) János Kaliforniából. Simon Rudolf Tusnádról, Dávid Károly Temesvárról és Kocsis Rudolf Aradról. Gál Zoltán és Gyöngyike a csíkszentimrei Felszegről. Pandúr József gazda a bissei szőlőhegyről és Pandúr József festőművész a Tettye utcából. Papp Lajos prófétai indulata, Maczkó Mária dalai és imádságai, Sasvári Attila művészettel gyógyító inspirációi, a terápiában aztán Fekete Sándor, Simon Maja, Tényi Tamás és a valamennyiünket segítő György Hajnal. A szobánkban Hrubí Attila esztéta, Raffay Endre műtörténész tanszékvezető, Tímár Katalin, és benéz még néha Várkonyi Gyuri. A mindenütt jelen lévő műkereskedő, Kosáry Aurél. Utóbb Borza Endre építész, akivel a 2014-es *Faltenyészetet* csináltuk... Most telefonált. „Nézz rá a Facebookra” – mondja...

Majdnem mulatságos, hogy még mindig valamiféle késésnek a ledolgozása adja az érzelmi és fizikai muníciót ahhoz, hogy mindennap korán keljek, írjak, olvassak. Talán többeknek nem is rokonszenvesen: nyüzsögjek, egyetemi katedrán hadonásszak. Miért szólok a drámai vétség elkövetésének a tudatával, miközben az adatok letagadhatatlanul az életem értelmeként rögzítik, hogy itt egy elfogadható intellektuális-értelmiségi pályáról van szó? Miközben meg legbelül most is azt érzem, hogy nem vagyok felkészülve az ilyesmire. Tétel lenne, hogy az élet mibenlétét követő örömmérség közvetítésével foglalkoztam kizárólag? És hogy még mindig evvel próbálkozom? Miközben éveim száma szerint már régen el is kellett volna hagynom ezt a pályát, és a Márai-féle szabályt követve, egy villányi hegyoldalban a lugasommal kellene foglalkoznom? Amire persze a szomszédos, hasonló korú szőlész „professzorok” értelemszerű lekicsinyléssel tekintenének. Hallom, ahogy megkérdenék tőlem: „Na, mi van, tanár úr, piszkálgatja, piszkálgatja...?”

auréli Tamás

Málik Irén

textilművész (Csepel, 1945. május 26.)

Művészeti tanulmányaimban és egész pályafutásomban meghatározó szerepe volt képzős gimnáziumi rajztanáromnak, Balás Lászlóné festőművésznek. De a textil mindig közel állt hozzám, ezért választottam a festés-grafika mellett ezt a területet. A szö-

Fotó: Olajos György

vést különösen izgalmasnak találtam, mert új szerkezetet, új konstrukciót hoz létre, így ipari textilesként mindig a jacquard-technológiát szerettem a legjobban. Az itt szerzett tapasztalatokat felhasználom egyedi alkotásaimban is. Kárpitjaimnál gyakran alkalmazok különféle kötéseket, vékony és vastag fonalakkal való felületgazdagítást, amennyiben az elképzelés megkívánja. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy pályafutásomban az ipari és egyedi textilek készítése egyforma jelentőségű. A kettő kiegészíti egymást, és a hozzá tartozó grafikai feladat teszi teljessé munkásságomat.

A diploma megszerzése óta rendszeres résztvevője vagyok egyéni és ipari kiállításoknak, pályázatoknak, itthon és külföldön egyaránt.

A díjak közül, melyeket kaptam, elsősorban a Ferenczy Noémi-díj, a szombathelyi biennálés díjak, a Rózsa Anna-díj, a BNV-nívódíjak, miniszteri dicséretetek különösen jelentősek számomra.

Kezdeti munkáim olaszországi élmények hatására születtek (*Augusztus*, 1972; *Gubbio I-II.*, 1974; *Umbria*, 1976; *Katedrális*, 1978), 1985-től a *Kövek* sorozattal az ókori római művészetnek hódolva született meg a *Marcus Quintus*, *Kövek*, *Ezer em-*

lék fogságában, *In memoriam...* és a *Vakablak*. Ezeket a műveket fontos átlomásnak tartom munkásságomban.

A kövek, műemlékek sorozat számomra jelentős munkáinak tartom a millennium hangulatában készült kárpitokat (*Ívek*, *Az Út*, *Középkor és Az első ezredforduló*).

Jelenlegi munkáim tartalmában, színben az eddigiektől kissé eltérő, de azokból kifejlődő alkotások. A természeti erők, tájak, misztikum (*Apokalipszis*, *Kitörés*, *Teljesség*, *Életút*, *A Kapu* stb.).

Eddigi munkáimban igyekeztem a saját utamat járni, de inkább a tradicionális vonalat követni, és a továbbiakban is erre törekszem, de úgy gondolom, hogy a textilművészetben jelentős szerepe van a murális textileken kívül a kísérletező, új utakat kereső alkotásoknak egyaránt.

Málik Irén